

5. Allom allt utan extra kostnader

I denna EG-inspirerade version är valfriheten utbredd. Varierande skolformer får fullt stöd från det allmänna. Valfriheten är nästintill obegränsad. Problemen hopar sig när enfrågepartier och särorganisationer, invandrarföreningar m fl kräver egna skolor. Främsta fördel är att lokala resurser och lokal kunskap inriktas på lokala behov, så att fler kan få arbete där de redan bor. Skolan är en tjänst som kommunerna är skyldiga sina innevånare. Fortbildning organiseras av lärare efter behag men betalas centralt.

Eskil Block ger i boken anvisningar som kan resultera i egna scenarier och

handlingsprogram. Den som väljer att göra detta ensam eller i en studiegrupp får rikligt med uppslag och har säkerligen både arbete och spänning i stora mått framför sig.

Helhetsintrycket störs dessvärre av slarvig korrekturläsning och överhoppade tankeled. I vissa partier av framställningen travas fakta på varandra utan att författaren redogör för de samband som leder fram till hans slutsatser.

Kritiken hindrar inte att Eskil Block har skrivit en intressant och värdefull inlägg för den som vill få impulser och skaffa sig egna utgångspunkter i samhällsdebatten.

THEDE PALM:

Två vitböcker

I en i höst utgiven liten bok har professor W M Carlgren analyserat två av de s k vitböcker, som på sin tid utgivits officiellt av utrikesdepartementet. De behandlar några politiska frågor, som helt eller delvis föll inom departementets arbetsområde. Hans bok heter "Korten på bordet? Svenska vitböcker om krigsårens utrikespolitik". I en inledning får man förklaring på vad en vitbok och andra "färgade böcker" är. Sedan behandlas två speciella frågor. Sist finner man en exkurs, som belyser förhållandet mellan kung Gustaf V och kung Håkon av Norge. Olika

missförstånd gjorde detta spänt, vilket var både onödigt och under kriget kanske också skadligt.

Wilhelm Carlgren: **Korten på bordet?** Svenska vitböcker om krigsårens utrikespolitik. Militärhistoriska förlaget 1989

Efter krigsslutet 1945 blev ganska snart åtskilliga hemligstämplade eller förr okända papper tillgängliga. En del sådana visade sig innehålla samtal mellan den tyske militärattachén i Stockholm och chefen för kommandoexpeditionen, generalmajor

Kellgren. Till den senares uppgifter hörde just att tala med utländska attachéer och svara på deras frågor. Det var lätt att påstå, att han därvid gett tyskarna onödigt många upplysningar eller att han fällt omdömen, som varit mer rättframma än vad man kallar diplomatiska. Överbefälhavaren general Jung, ingen vän till Kellgren, gick både till statsministern och till utrikesministern för att få generalen avlägsnad från sin befattning. Men Per Albin Hansson visade sig vara fäst vid Kellgren, som för sin del kunde säga att han handlat på uppdrag, som han t o m en gång bett att få slippa. Dessutom kunde han ju inte ställas till ansvar för vad de utlänningar, som han i tjänsten haft att göra med, fann för gott att skriva till sina resp regeringar. Slutresultatet blev alltså ett bakslag för Jung.

Denne hade större framgång när det gällde generalmajor Rosenblad i Boden. Någon hade fått reda på att han köpt aktier i det bolag som gav ut den nationalsocialistiska tidningen Dagsposten. När detta blev känt, beskylldes Rosenblad för att vara nazist och därmed opålitlig, något som regeringen inte accepterade men som Jung i viss utsträckning, dock inte ifråga om pålitligheten, fann vara komprometterande för en hög chef i en militär befattning. Slutet blev att Rosenblad fann sig vara tvingad att begära avsked.

Carlgren döljer inte på något sätt att det fanns personliga motsättningar, som minst sagt påverkade både bedömningar och handlande i fall som dessa. Detta gäller också den andra vitbok, som han gått igenom och som handlade om transite-

ringsfrågor, alltså svenska medgivanden att tyska trupper fick passera genom Sverige på svenska järnvägar. Sedan Norge blivit ett besatt land i april 1940 och allt motstånd givits upp några månader senare, fick tyskarna skicka avlösningar av trupper till och från Norge — i princip skulle transporterna i båda riktningarna motsvara varandra i storlek. Därtill kom transporten från Norge till Finland av en tysk division, sedan kriget mot Sovjetunionen börjat 1941. Att dessa medgivanden från svensk sida ledde till norska protester är självklart. Det norska misstroendet mot Sverige satt sedan i långt efter krigsslutet. Hur pass rättvist detta var kan man diskutera, men att det var lättare att glömma svenskt humanitärt bistånd än vad som otvivelaktigt var militär hjälp till tyskarna måste man förstå.

Den som lagt ut uppdraget att få en redogörelse om transiteringen skriven var Christian Günther, krigstidens utrikesminister, medan den som personligen såg till att vitboken blev publicerad och kanske något vinklad var hans efterträdare Östen Undén. Den förre fick sig tillsänt ett korrektur "för kännedom", vilket innebär att han inte fick tillfälle att yttra sig om det skrivna. Att personliga motsättningar kunde spåras i det sätt varpå Günther behandlades var uppenbart.

Det är en innehållsrik bok som Carlgren lagt fram. Det i och för sig intressanta källmaterialet är skickligt utnyttjat och de slutsatser, som författaren dragit, är troligen alldeles riktiga.